

TA'LIM SOHASIDAGI XALQARO HAMKORLIK

O'zbekiston milliy pedagogika universiteti pedagogika
nazariyasi va tarixi yo'nalishi 1-bosqich magistranti

Olimova Sug'diyona Farrux qizi

E-mail:olimovasugdiyona859@gmail.com

Ilmiy rahbar: Tarix fanlari doktori(DSc)

Mingnorov Abduholiq Toshmirzayevich

Annotatsiya: Zamonaviy sharoitda fan-texnikaning jadal rivojlanishi davlatlararo ta'lim sohasidagi hamkorlikni jadallashtirishni taqozo etmoqda. Ushbu hamkorlik jarayonlari xalqaro huquq normalari asosida tartibga solinishini hisobga olgan holda, ta'lim sohasidagi **xalqaro huquqiy me'yorlarning mohiyati** va ularning **yuridik oqibatlarini** atroflicha o'rganish zarur. Ushbu ishda ta'limdagi hamkorlikning milliy va xalqaro jihatlarini huquqiy tahlil qilinadi hamda uning **huquqiy asoslari** yoritiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim huquqi, xalqaro ta'lim tizimi, davlatlararo hamkorlik, ta'lim bo'yicha xalqaro hujjatlar, masofaviy ta'lim, ta'limdagi zamonaviy yo'nalishlar.

Аннотация: В условиях стремительного научно-технического прогресса наблюдается активное расширение межгосударственного сотрудничества в сфере образования. Поскольку эта деятельность регулируется нормами международного права, **крайне важно** глубоко понимать **содержание** и **правовые последствия** этих международных норм. Цель данной работы — провести правовой анализ национальных и международных аспектов образовательного сотрудничества и раскрыть его **юридическую базу**.

Ключевые слова: право на образование, глобальная система образования, международное сотрудничество, международно-правовые акты в сфере образования, дистанционное обучение, актуальные образовательные тенденции.

Abstract: The current era of rapid scientific and technological advancement necessitates the expansion of inter-state collaboration in the field of education. Given that this cooperation is governed by international law, a thorough understanding of the **substance** and **legal ramifications** of international legal norms in education is essential. This paper aims to provide a legal analysis of both the national and international dimensions of educational cooperation, thereby illuminating its **legal foundation**.

Keywords: right to education, global education system, international collaboration, international instruments on education, distance learning, modern educational trends.

Kirish: Mavzuning dolzarbligi. Jahon miqyosida ta'lim sohasidagi xalqaro hamkorlik tobora kengayib borayotganligi sababli, uning huquqiy tartibga solinishi alohida dolzarblik kasb etadi. Ta'lim sohasidagi barcha hamkorlik faoliyati xalqaro va

milliy qonunchilikka asoslanadi. Garchi xalqaro huquq normalari milliy qonunchilikdan ustuvor deb qaralsa-da, davlatlar o'z suvereniteti asosida milliy tizimga zid bo'lgan xalqaro me'yorlarni ratifikatsiya qilishdan voz kechish huquqiga egalar. Shu bois, ushbu ishda ta'lim tizimining rivojlanishi, xalqaro hamkorlikning mohiyati va uning huquqiy asoslari aynan O'zbekiston Respublikasining milliy qonunchiligi doirasida chuqur ko'rib chiqiladi.

O'zbekistonda ta'lim olish huquqi eng yuqori darajada, ya'ni Konstitutsiyaning 41-moddasi bilan kafolatlangan. Xalqaro hamkorlikning aniq mexanizmlari esa "Ta'lim to'g'risidagi qonun"ning 10-bobi ("Ta'lim sohasidagi xalqaro hamkorlik") 67-moddasida belgilangan.

Mazkur qonun ta'lim tashkilotlariga xorijiy hamkorlar bilan quyidagi asosiy yo'nalishlarda ish olib borishga ruxsat beradi:

- **Ilmiy-tadqiqot faoliyati:** Ilmiy-texnik hamkorlikni rivojlantirish, fundamental va amaliy ilmiy-tadqiqot loyihalarini birgalikda amalga oshirish.

- **Infratuzilmani Kengaytirish:** Qo'shma fakultetlar, o'quv markazlari va ilmiy laboratoriyalar tashkil etish.

- **Akademik almashinuv:** Xalqaro darajadagi ta'lim loyihalari, seminarlar, konferensiyalar, shuningdek, professor-o'qituvchilar, talabalar (magistrlar, doktorantlar) almashinuvini tashkil etish.

- **Innovatsion dasturlar:** Ikki tomonlama diplomlar (Double Diploma) dasturlarini joriy qilish va hamkorlikda kadrlar tayyorlashni olib borish.

O'zbekistonning xalqaro ta'lim maydonidagi faolligi aniq misollar bilan tasdiqlanadi. Xususan, Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi bilan Xitoy Xalq Respublikasi (XXR) Ta'lim Vazirligi o'rtasida 1999-yildan buyon amal qilayotgan "Ta'lim sohasida hamkorlik" shartnomasi doirasida, 40 nafardan ortiq o'zbekistonlik talaba, fan nomzodi va yosh mutaxassislar Xitoy oliy ta'lim muassasalarida amaliyot o'tamoqda.

Bundan tashqari, O'zbekiston OTMlari AQSh, Germaniya, Buyuk Britaniya, Koreya Respublikasi, RF kabi rivojlangan davlatlar bilan to'g'ridan-to'g'ri muassasalararo shartnomalar asosida tizimli hamkorlikni yo'lga qo'ygan. Bu shartnomalar akademik almashinuv, qo'shma ilmiy tadqiqotlar o'tkazish va ilmiy natijalarni chop etish kabi masalalarni qamrab oladi.

Bugungi kunda O'zbekiston oliy ta'lim muassasalari ko'plab ta'lim dasturlarida faol ishtirok etib kelmoqda. Jumladan:

1. Yirik xalqaro ta'lim dasturlarida ishtirok

O'zbekiston Oliy ta'lim muassasalarining xalqaro maydondagi faolligi **Yevropa Ittifoqining "Tempus" va "Erasmus Mundus" dasturlarida** faol ishtirok etishida yaqqol namoyon bo'ladi. Hozirda respublikada "Tempus" o'quv dasturining 20 ga yaqin loyihasi amalga oshirilmoqda, ularda O'zbekistonning 40 dan ortiq OTMlari ishtirok etib, ta'lim sifatini oshirishga xizmat qilmoqda.

2. UNESCO va ta'lim huquqining xalqaro standartlari

Ta'lim sohasidagi global hamkorlikni ta'minlovchi tashkilotlar ichida **Birlashgan Millatlar Tashkilotining Ta'lim, fan va madaniyat masalalari bo'yicha tashkiloti (UNESCO)** muhim o'rin tutadi.

2017-yilda qabul qilingan **Xalqaro ta'lim olish huquqi Kodeksi** ta'lim sifatiga oid to'rtta asosiy standartni belgilab beradi:

Standart	Asosiy Talablar
1. Mavjudligi (Availability)	Ishlayotgan muassasalar, tegishli binolar, har ikki jins uchun sanitariya sharoitlari, xavfsiz ichimlik suvi, raqobatbardosh ish haqi oluvchi o'qituvchilar va zarur o'quv materiallarining mavjudligi.
2. Foydalanish Imkoniyati (Accessibility)	Ta'limning qonun va amalda hamma uchun ochiqligi (diskriminatsiyaga yo'l qo'yimaslik), shuningdek, qulay geografik joylashuv yoki zamonaviy texnologiyalar (masofaviy ta'lim) orqali erishish imkoniyatining ta'minlanishi.
3. Maqbulligi (Acceptability)	Ta'lim shakli va mazmunining talabalar hamda ota-onalar uchun maqbul bo'lishi, ya'ni madaniy jihatdan tegishli muhit va yuqori sifatli ta'limni ta'minlash.

Bundan tashqari, UNESCOning **“Ta'limda kamsitishga qarshi” Konvensiyasi** ta'lim hamkorligini amalga oshirishda davlatlarning huquqiy majburiyatlari tengligini va hamkorlik qiluvchi davlatlarning huquqlari kamsitilishiga yo'l qo'yilmasligini qat'iy belgilaydi.

3. Osiyo davlatlari bilan hamkorlik va innovatsiya

So'nggi yillarda **Osiyo davlatlarining** rivojlanishi, ayniqsa ta'limga kiritilgan investitsiyalar hisobiga, O'zbekiston uchun namuna bo'lmoqda. **Janubiy Koreya Respublikasi, Yaponiya, Xitoy va Singapur** kabi rivojlangan Osiyo davlatlari bilan ta'lim sohasidagi samarali hamkorlik natijasida O'zbekistonda ilmiy-tadqiqot ishlari yuksalib bormoqda.

Bu hamkorlikning yorqin natijalari sifatida mamlakatimizda tashkil etilgan quyidagi xorijiy OTMLar e'tirof etiladi:

- **INHA universiteti** (2014-yil).
- **Toshkent shahridagi Yodju Texnika instituti** (2018-yil).
- **Farg'ona shahridagi Koreya xalqaro universiteti** (2020-2021 o'quv yilidan faoliyat boshlagan).

4. Pandemiya va Masofaviy Ta'lim Huquqiy Asoslari

Pandemiya davrida ta'lim jarayonining uzluksizligini ta'minlash maqsadida **masofaviy (onlayn) ta'lim** shakliga o'tilishi milliy qonunchilikka (Ta'lim to'g'risidagi

qonunga) o'zgartirishlar kiritilishiga sabab bo'ldi. Xalqaro hamkorlik doirasidagi ilmiy anjumanlarning ham masofaviy tarzda o'tkazilishi **ta'limda masofaviy hamkorlikning huquqiy asoslarini** shakllantirish va joriy etish uchun zamin yaratdi.

5. Markaziy Osiyo davlatlari bilan hamkorlikning kengayishi

Prezident Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan qo'shni **Markaziy Osiyo davlatlari** bilan do'stona aloqalarning tiklanishi natijasida ta'lim sohasidagi ikki tomonlama shartnomalar va o'zaro ilmiy hamkorlik faoliyati ham jadal rivojlanmoqda.

Xulosa: Tahlillar shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda jahon hamjamiyatining rivojlanishi bevosita ta'lim tizimining takomillashuvi bilan bog'liq bo'lib, bu rivojlanishning asosiy kaliti xalqaro hamkorlik hisoblanadi. O'zbekistonda ta'lim sohasidagi xalqaro hamkorlik, shu jumladan qo'shma ilmiy tadqiqotlar va anjumanlar kengayib borayotgani sababli, ushbu munosabatlarni **xalqaro va milliy huquqiy normalar asosida tartibga solish** muhim ahamiyatga ega. UNESCO tomonidan qabul qilingan konvensiyalar va Xalqaro Ta'lim Olish Huquqi Kodeksidagi standartlar (mavjudlik, foydalanish imkoniyati, maqbullik) ta'lim sifatini belgilashda xalqaro huquqiy asos bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, mamlakatimizda xalqaro tajriba va ehtiyojlardan kelib chiqqan holda, ta'lim hamkorligini tartibga soluvchi milliy huquqiy normalarni doimiy ravishda takomillashtirib borish maqsadga muvofiqdir.

REFERENCES:

1. O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyasining. Adolat-2020. Toshkent. 41-m
2. O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 23.09.2020 yildagi O'RQ-637-son.67-m
3. Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi "Ta'lim sohasida hamkorlik" to'g'risidagi shartnoma 08.11.1998.
4. student.uzbekistan.org.ua
5. This list is only indicative and non-exhaustive but we must understand that those aspects are considered by the Committee on ESCR as part of the core content of the right to education.
6. UNESCO Convention against Discrimination in Education. Committee on ESCR, General Comment 13, par. 32 – 34.1960.
7. Махмудов С. ЗАМОНАВИЙ ТАРАҚҚИЙОТНИНГ ЯНГИ БОСҚИЧИДА КОРЕЯ-О‘ЗБЕКISTON HAMKORLIGINING ISTIQBOLLARI //ВЗГЛЯД В ПЕРСПЕКТИВУ. – 2020. – Т. 3. – №. 10.
8. Abdullayeva S. R. Pandemiya davrida masofaviy o'qitish jarayonining o'ziga xos afzalliklari //Science and Education. – 2021. – Т. 2. – №. 4. – С. 303-306.